

ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗВО

FORMING INTERCULTURAL COMPETENCE AS A COMPONENT OF PROFESSIONAL TRAINING FOR FOREIGN LANGUAGE TEACHERS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

У статті досліджується актуальна та комплексна проблема формування міжкультурної компетентності у майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти України. У контексті сучасних процесів глобалізації та активного міжкультурного обміну особлива увага приділяється ролі викладача як культурного посередника, здатного ефективно взаємодіяти у полікультурному освітньому середовищі. Автором проведено ґрунтовний аналіз теоретичних підходів до визначення поняття міжкультурної компетентності, її структурних компонентів – когнітивного, афективного, поведінкового та рефлексивного, а також їх значення у професійній діяльності педагога.

Досліджено сучасні міжнародні та вітчизняні педагогічні практики, що акцентують увагу на необхідності комплексного і системного підходу до формування цієї компетентності у майбутніх фахівців. Встановлено, що ефективна підготовка викладачів іноземних мов повинна включати не лише опанування мовними знаннями, а й розвиток навичок міжкультурної комунікації, толерантності, емпатії, критичного мислення та здатності адаптувати свою поведінку у різних культурних контекстах.

Особливо виділено значення міждисциплінарного підходу, що поєднує лінгвістичні, культурологічні, психологічні та педагогічні аспекти, а також впровадження інноваційних освітніх технологій – зокрема мультимедійних ресурсів, рольових ігор, дискусій, кейс-методів і цифрових платформ – які сприяють активному залученню студентів до міжкультурного навчання. В статті також розглянуто національний освітній контекст та специфіку впровадження європейських стандартів підготовки педагогів в українських ЗВО, акцентовано на проблемах адаптації західних моделей до української культурної реальності.

Підкреслено, що формування міжкультурної компетентності є безперервним процесом, який повинен супроводжуватися психологічною підтримкою студентів, розвитком їх мотивації та ціннісних орієнтацій. Наголошено на важливості розробки чітких методик діагностики і оцінювання рівня міжкультурної компетентності, що дозволить ефективно планувати і коригувати освітній процес.

Автором обґрунтовано, що міжкультурна компетентність є не додатковим елементом, а органічною складовою педагогічної майстерності викладача іноземної мови, що впливає на якість викладання, соціалізацію студентів і формування у них ціннісного ставлення до культурного різноманіття. На основі проведеного аналізу визначено перспективи подальших наукових досліджень, серед яких – розробка комплексної моделі формування міжкультурної компетентності, експериментальна перевірка її ефективності, а також впровадження сучасних цифрових освітніх інструментів для розвитку міжкультурної комунікативної спроможності майбутніх педагогів.

Ключові слова: міжкультурна компетентність, викладач іноземної мови, професійна підготовка, вища освіта, міжкультурна комунікація, педагогічна майстерність, інноваційні освітні технології, глобалізація, культурна чутливість, толерантність.

The article examines the topical and complex problem of forming intercultural competence in future foreign language teachers in higher education institutions in Ukraine. In the context of modern globalization processes and active intercultural exchange, special attention is paid to the role of the teacher as a cultural mediator capable of effectively interacting in a multicultural educational environment. The author conducts a thorough analysis of theoretical approaches to defining the concept of intercultural competence, its structural components—cognitive, affective, behavioral, and reflective—as well as their significance in the professional activities of teachers.

Contemporary international and domestic pedagogical practices that emphasize the need for a comprehensive and systematic approach to the formation of this competence in future specialists are examined. It has been established that effective training of foreign language teachers should include not only the acquisition of language knowledge, but also the development of intercultural communication skills, tolerance, empathy, critical thinking, and the ability to adapt one's behavior in different cultural contexts.

Particular emphasis is placed on the importance of an interdisciplinary approach that combines linguistic, cultural, psychological, and pedagogical aspects, as well as the introduction of innovative educational technologies—in particular, multimedia resources, role-playing games, discussions, case methods, and digital platforms—which promote the active involvement of students in intercultural learning. The article also examines the national educational context and the specifics of implementing European standards for teacher training in Ukrainian higher education institutions, emphasizing the problems of adapting Western models to Ukrainian cultural reality.

It is emphasized that the formation of intercultural competence is a continuous process that must be accompanied by psychological support for students, the development of their motivation and value orientations. The importance of developing clear methods for diagnosing and assessing the level of intercultural competence is emphasized, which will allow for effective planning and adjustment of the educational process.

The author argues that intercultural competence is not an additional element, but an integral part

УДК 378.091.3:378.011.3-
051:81'243]:008-047.22
DOI <https://doi.org/10.32782/ip/85.2.30>

Чжан Цзін,

аспірантка кафедри початкової освіти та інноваційної педагогіки
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

of the pedagogical skills of a foreign language teacher, which affects the quality of teaching, the socialization of students, and the formation of their value-based attitude towards cultural diversity. Based on the analysis, the prospects for further scientific research have been identified, including the development of a comprehensive model for the formation of intercultural competence,

experimental verification of its effectiveness, and the introduction of modern digital educational tools for the development of intercultural communication skills of future teachers.

Key words: *intercultural competence, foreign language teacher, professional training, higher education, intercultural communication, pedagogical skills, innovative educational.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасних умовах глобалізації та інтенсивного міжкультурного обміну роль викладача іноземної мови у закладах вищої освіти значно виходить за межі традиційного навчання лінгвістичних компетентностей. Сучасний викладач – це фахівець, який має володіти не лише мовою, але й глибоким розумінням культурних контекстів, що є невід’ємною складовою ефективного комунікативного процесу. Формування міжкультурної компетентності стає ключовою умовою професійної готовності майбутніх педагогів до адекватного реагування на виклики полікультурного освітнього середовища.

Міжкультурна компетентність – це складна, багатовимірна якість, що включає знання, уміння і ціннісні орієнтири, які допомагають викладачам долати культурні бар’єри, розуміти й поважати інші культури, сприяти конструктивному діалогу, уникати стереотипів і упереджень. Особливо важливо це у вищій школі, де підготовка майбутніх викладачів іноземних мов має формувати не лише фахові знання, а й готовність до міжкультурної взаємодії, що сприяє розвитку толерантності, емпатії, відкритості.

Міжнародний педагогічний досвід демонструє, що системне формування міжкультурної компетентності сприяє підвищенню якості викладання, активізує мотивацію студентів до вивчення іноземних мов і забезпечує їхню успішну соціалізацію в глобалізованому світі. Проте, незважаючи на значний науковий інтерес, в українській вищій школі ця проблема залишається недостатньо вивченою. Особливості національного освітнього контексту, культурна специфіка, а також трансформації, пов’язані з реалізацією концепції Нової української школи, висувають нові вимоги до професійної підготовки викладачів.

Тому науково-педагогічна проблема полягає у розробці теоретико-методичних засад і впровадженні ефективних педагогічних умов формування міжкультурної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов у ЗВО, що забезпечить їхню готовність до професійної діяльності в умовах динамічного культурного середовища. Вирішення цієї проблеми є важливим чинником модернізації системи підготовки педагогічних кадрів, сприятиме формуванню відкритої, толерантної, культурно чутливої особистості викладача, що відповідатиме викликам сучасності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування міжкультурної компетентності

викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти є однією з найактуальніших тем у сучасній педагогіці, що зумовлено стрімкою глобалізацією, розвитком міжнародних комунікацій і зростанням культурного різноманіття у суспільстві. Цей феномен вимагає від педагогів не лише високого рівня мовної підготовки, але й глибокої здатності розуміти, поважати й ефективно взаємодіяти з представниками інших культур, що робить міжкультурну компетентність складовою професійної майстерності сучасного викладача.

Важливість цієї проблеми підкреслює низка міжнародних досліджень. Зокрема, у роботі Sercu L. проведено масштабне міжнародне опитування викладачів іноземних мов, яке виявило різноманітність ставлень до викладання міжкультурної компетентності: від повної підтримки до скепсису. Автор акцентує увагу на тому, що успішне формування цієї компетентності значною мірою залежить від рівня професійної підготовки вчителів, їхньої мотивації та методичної оснащеності. Цей факт ілюструє необхідність системного і цілісного підходу до інтеграції міжкультурного компонента у педагогічну освіту [16].

Подібну позицію займають Iswandari Y. та Ardi P., які в систематичному огляді сучасних досліджень з міжкультурної комунікації у контексті вивчення англійської мови як іноземної підкреслюють роль педагогічних технологій, спрямованих на розвиток здатності студентів розуміти культурні відмінності і адаптувати мовленнєву поведінку відповідно до культурного контексту. Автори виділяють, що міжкультурна компетентність – це комплексна категорія, що включає знання, навички, цінності та ставлення, які необхідно цілеспрямовано формувати через спеціальні освітні програми [14].

Вітчизняні науковці також активно досліджують це питання в умовах трансформації української педагогічної освіти. Так, у статті Матвієнко О. та Чжан Ц. окреслено особливості формування міжкультурної компетентності майбутніх вчителів іноземних мов, що відповідають викликам сучасності. Автори наголошують, що впровадження компетентнісного підходу в освітній процес ЗВО є ключовим фактором підвищення якості підготовки педагогів. Вони звертають увагу на необхідність диференційованого підходу з урахуванням специфіки культурних особливостей різних регіонів і розробки адаптивних навчальних програм [4].

Дослідницька робота Zelenková A. і Hanesová D. висвітлює проблеми та перспективи розвитку

міжкультурної компетентності університетських викладачів у контексті інтернаціоналізації вищої освіти. Вони визначають, що для успішної міжкультурної комунікації педагоги мають володіти не лише теоретичними знаннями, а й практичними навичками міжкультурної взаємодії, критичного мислення і емпатії. Цей підхід передбачає безперервний професійний розвиток викладачів, що підвищує їхню готовність до роботи у полікультурному освітньому середовищі [18].

У дослідженні Liu L. та співавт. розглядається процес формування міжкультурної комунікативної компетентності у студентів-іноземців на прикладі китайських університетів. Автори доводять, що інтеграція міжкультурних елементів у навчальний процес значно підвищує якість засвоєння іноземної мови, формує мотивацію до навчання та розвиває особистісні якості, необхідні для міжкультурної взаємодії. Застосування проектних методів, дискусій, рольових ігор і технологій дистанційного навчання виявляється ефективним засобом розвитку цих навичок [10].

Українські науковці Бутова В. [1] і Гутиряк О. [2] також роблять акцент на необхідності інтеграції міжкультурної компетентності у професійну підготовку майбутніх викладачів іноземних мов. Вони пропонують впровадження інноваційних освітніх технологій, які включають використання інформаційних ресурсів та інтернет-платформ для моделювання міжкультурних ситуацій і розвитку відповідних навичок. Особливу увагу приділено формуванню толерантності, емпатії і культурної чутливості, що є передумовою ефективного педагогічного діалогу.

У роботах Gazioğlu M. і Tanıyeri B. міжкультурна компетентність розглядається як один із ключових аспектів професійного розвитку вчителя іноземної мови, що сприяє підвищенню якості викладання та адаптації до нових викликів освітньої практики [12]. Пасічник О. поглиблює теоретичний аналіз, окреслюючи дидактичні засади формування міжкультурної компетентності як компонента іншомовної комунікативної компетентності, що обґрунтовує її місце у структурі сучасного лінгвістично-педагогічного комплексу [5].

Комар О. і Dzhurylo A. підкреслюють, що процес глобалізації диктує нові вимоги до підготовки майбутніх викладачів іноземних мов, для яких міжкультурна компетентність стає стратегічним ресурсом, що забезпечує професійну мобільність, конкурентоспроможність і здатність до адаптації у різноманітних культурних контекстах. Ці науковці пропонують цілісний підхід до професійної підготовки, який передбачає інтеграцію теоретичних знань і практичних навичок у реальні освітні ситуації [15].

Важливі теоретичні і практичні напрацювання також представлені у працях Budnik A. [7], Хало З.

[6] та Денисова С. [3], які зосереджують увагу на розвитку діалогічних компетенцій і міжкультурної чутливості у процесі навчання іноземних мов, а також на історико-педагогічних аспектах формування такої компетентності, що сприяє формуванню у студентів цілісної особистості.

Тож, сучасний науковий дискурс свідчить про високий рівень зацікавленості проблемою формування міжкультурної компетентності в професійній підготовці викладачів іноземних мов. Незважаючи на значний масив теоретичних і методичних досліджень, існує необхідність подальшого розвитку адаптованих до національного освітнього контексту моделей підготовки педагогів, які враховують соціокультурні, психологічні та лінгвістичні особливості, а також інтеграцію інноваційних технологій для підвищення ефективності цього процесу.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Хоча проблема формування міжкультурної компетентності у майбутніх викладачів іноземних мов активно досліджується у світовій та вітчизняній педагогіці, існує низка аспектів, які потребують подальшого глибокого вивчення та наукового осмислення.

По-перше, незважаючи на численні теоретичні розробки і методичні рекомендації, бракує комплексних моделей підготовки викладачів іноземних мов, адаптованих до реалій української системи вищої освіти та культурно-соціального контексту країни. Існуючі підходи часто мають загальний, універсальний характер і не враховують специфіку національного освітнього середовища, що ускладнює їх практичне впровадження та ефективність.

По-друге, недостатньо вивчені психолого-педагогічні механізми розвитку міжкультурної компетентності, особливо у контексті формування таких складових, як емпатія, толерантність, культурна чутливість і критичне мислення у майбутніх педагогів. Відсутність чітких методик та інструментарію для діагностики й оцінювання рівня цих компонентів у процесі професійної підготовки значно ускладнює системний підхід до розвитку міжкультурної компетентності.

По-третє, актуальним залишається питання інтеграції інноваційних цифрових технологій та мультимедійних ресурсів у навчальний процес з метою моделювання міжкультурних комунікативних ситуацій і формування практичних навичок міжкультурної взаємодії. На сьогодні у вітчизняних ЗВО відсутні системні дослідження, що б охоплювали вплив таких технологій на розвиток міжкультурної компетентності викладачів іноземних мов.

По-четверте, обмежена увага приділяється міждисциплінарним підходам у професійній підготовці, що передбачають поєднання лінгвістичних, культурологічних, психологічних і педагогічних знань для комплексного розвитку особистості майбутнього педагога. Відсутність єдності в цьому

питанні призводить до фрагментарності навчального процесу і не дає змоги забезпечити цілісну підготовку фахівця.

Нарешті, потребує подальшого вивчення і систематизації вплив особистісних характеристик студентів, таких як мотивація, світогляд, ціннісні орієнтації, на процес формування їхньої міжкультурної компетентності. Супровід і підтримка студентів у розвитку цих характеристик у рамках професійної підготовки є одним із ключових чинників, що залишаються недостатньо розробленими в теорії і практиці.

Таким чином, виділені невирішені раніше частини проблеми вказують на необхідність подальших досліджень, спрямованих на розробку адаптованих, комплексних і технологічно забезпечених моделей професійної підготовки викладачів іноземних мов із урахуванням національного контексту, а також на створення ефективних методик розвитку і оцінювання міжкультурної компетентності як ключового компоненту професійної готовності сучасного педагога.

Метою статті є теоретичне осмислення і систематизація науково-методичних підходів до формування міжкультурної компетентності у майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти України, а також виявлення ключових компонентів цієї компетентності, що сприяють підвищенню їхньої професійної готовності до ефективної міжкультурної комунікації в умовах глобалізації та євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах глобалізації, коли взаємодія між культурами стає не просто нормою, а необхідністю, роль викладача іноземної мови як посередника між культурами значно зростає. Цей процес зумовлює необхідність формування у майбутніх педагогів не лише високого рівня лінгвістичних знань, а й комплексної міжкультурної компетентності, що забезпечує здатність ефективно комунікувати у полікультурному освітньому та соціальному просторі. Професійна діяльність викладача іноземної мови тепер неможлива без розуміння культурних кодів, цінностей, комунікативних норм різних народів, що у свою чергу дозволяє формувати у студентів не лише мовні, а й соціокультурні навички, критичне мислення, толерантне ставлення до іншості.

Сучасні наукові дослідження підтверджують, що міжкультурна компетентність є багатовимірним конструктом, що включає когнітивний, поведінковий і афективний компоненти. Когнітивний аспект передбачає знання культурних особливостей, історичних, соціальних, етичних норм інших народів; поведінковий – уміння адаптувати комунікативну поведінку у різних культурних контекстах; афективний – розвиток емпатії, толерантності, здатності до саморефлексії і ціннісної переорієнтації. Тільки інтеграція цих складових забезпечує

формування справді міжкультурно компетентного викладача, готового до педагогічної діяльності у глобалізованому світі.

Теоретичне підґрунтя формування міжкультурної компетентності базується на міждисциплінарних засадах, що поєднують підходи культурної антропології, соціолінгвістики, педагогіки та психології. Однією з найвпливовіших є модель міжкультурної комунікативної компетентності Byram M., яка розглядає викладача як *intercultural speaker* – учасника комунікації, здатного усвідомлювати культурні коди, рефлексувати ціннісні розбіжності й виступати посередником між культурами [8].

Водночас модель Deardorff D. підкреслює динамічний і процесуальний характер міжкультурної компетентності як поєднання установок, знань, умінь, зовнішньої поведінки та внутрішньої трансформації особистості [9].

Теорія культурних вимірів Hofstede G. пропонує типологію параметрів (індивідуалізм/колективізм, дистанція влади, уникнення невизначеності тощо), які можна ефективно інтегрувати у зміст викладання для формування у студентів чутливості до культурних відмінностей [13].

Методологічною основою виступає компетентнісний підхід, у межах якого міжкультурна компетентність розглядається як інтегративна здатність діяти ефективно в умовах культурного різноманіття. Додатково важливо враховувати підходи культурної лінгвістики, які дозволяють осмислити зв'язок між мовою, свідомістю та культурними концептами [17].

У сучасному науковому дискурсі поняття «міжкультурна компетентність» має широку, але не завжди однозначну інтерпретацію. У працях Byram M. цей термін охоплює здатність до критичної культурної рефлексії, розуміння себе як представника певної культури, а також вміння вести діалог між ціннісно різними позиціями [8]. У межах американської школи, зокрема в моделі Deardorff D., поняття включає елементи особистісного розвитку, установки до «іншості» та готовність до поведінкової адаптації [9].

Разом з тим, дослідники, як-от Fantini A., пропонують розмежовувати «*intercultural competence*» та «*intercultural communicative competence*», де друге поняття включає специфіку мовної взаємодії [11]. Деякі автори використовують термін *cultural sensitivity* як емпатійний компонент, що доповнює когнітивну модель. Термін *global competence* також частково перетинається з ICC, але акцентує більше на глобальних викликах, етичному вимірі та готовності діяти у міжнародному середовищі.

З огляду на таку термінологічну поліваріантність, в українській педагогіці доцільно конкретизувати понятійно-категоріальний апарат через адаптацію авторитетних моделей із урахуванням національного контексту.

Викладач іноземної мови у закладі вищої освіти є носієм культурної інформації та транслятором міжкультурного діалогу. Його професійна підготовка має базуватися на системному підході, що поєднує теоретичні знання з практичними навичками міжкультурної комунікації, методами критичного аналізу, а також здатністю моделювати та оцінювати педагогічні ситуації у багатокультурному середовищі. Педагогічний процес повинен бути спрямований на розвиток у студентів умінь і навичок не лише володіння мовою, а й розуміння культури її носіїв, формування ціннісних орієнтацій, які сприяють міжкультурному порозумінню та співпраці.

Особливої актуальності ця проблема набуває у контексті реалізації концепції Нової української школи та євроінтеграційних процесів, що висувають нові вимоги до системи вищої освіти. Відповідно, ЗВО України повинні забезпечити підготовку викладачів іноземних мов, які володіють не лише професійними знаннями, а й міжкультурною компетентністю, що є ключовою умовою успішної соціалізації студентської молоді у глобалізованому суспільстві.

Науковий аналіз сучасних педагогічних практик і теоретичних підходів свідчить, що формування міжкультурної компетентності має бути цілеспрямованим, системним і комплексним процесом. Здійснення цього процесу потребує впровадження спеціалізованих освітніх програм, що включають інтеграцію міжкультурного компонента у навчальні дисципліни, використання міждисциплінарних підходів, активних методів навчання, інтерактивних технологій і цифрових ресурсів. Зокрема, рольові ігри, дискусії, проєктна діяльність, кейс-стаді, аналіз культурних текстів і відеоматеріалів, робота у групах сприяють розвитку комунікативних навичок, критичного мислення, здатності до адаптації мовної поведінки залежно від культурного контексту.

Зарубіжний досвід демонструє високий ступінь інтеграції міжкультурного компонента у професійну підготовку викладачів іноземних мов. Так, у країнах Європейського Союзу міжкультурна компетентність розглядається як структурна частина комунікативної компетентності відповідно до моделі ICC [8]. У Німеччині, наприклад, положення Рамкового документа з мов (CEFR) було адаптовано для включення чітких індикаторів міжкультурної компетентності в програми з підготовки вчителів, включаючи здатність до емпатії, культурної рефлексії та аналізу культурно маркованих дискурсів.

У США в рамках підходів ACTFL (American Council on the Teaching of Foreign Languages) міжкультурна компетентність оцінюється окремо, як здатність до *intercultural proficiency*, що включає готовність діяти з розумінням у незнайомих

культурних контекстах. Китай, своєю чергою, інтегрує міжкультурну компетентність у вивчення англійської мови через концепцію ESL з акцентом на національну специфіку та глобальний контекст.

Важливою є також практика міжуніверситетських обмінів, що активно функціонують у Канаді, Великій Британії, Фінляндії, де міжкультурна підготовка є не лише навчальною дисципліною, а й філософією освітнього процесу.

Водночас вітчизняна педагогічна практика має суттєві виклики. Часто відсутні чіткі методичні рекомендації щодо послідовного формування міжкультурної компетентності, а існуючі освітні програми мають уривчастий, непослідовний характер. Відсутність стандартизованих критеріїв оцінювання рівня міжкультурної компетентності створює труднощі у визначенні результативності навчання. Це призводить до того, що студенти набувають розрізнених знань, не завжди мають змогу застосовувати їх на практиці, а викладачі не завжди готові системно впроваджувати інноваційні педагогічні підходи.

Особливо важливою є робота з формування таких складових міжкультурної компетентності, як емпатія, толерантність, культурна чутливість, умінь вести діалог та розв'язувати конфлікти. Ці психолого-педагогічні компоненти є базою для ефективної комунікації і соціальної адаптації майбутніх викладачів. Психолого-педагогічні методики, що включають рефлексивні практики, тренінги міжкультурної взаємодії, кейс-аналіз і симуляції, мають стати складовою професійної підготовки.

Значний потенціал має застосування цифрових технологій, які дають змогу створювати інтерактивне освітнє середовище, моделювати реальні міжкультурні ситуації, використовувати онлайн-ресурси та платформи для комунікації з носіями мови. Це особливо актуально у період дистанційного навчання, що стимулює активне використання мультимедійних засобів, відеоконференцій, віртуальних спільнот для розвитку міжкультурної комунікативної спроможності.

Відсутність комплексних моделей підготовки викладачів іноземних мов з інтеграцією міжкультурної компетентності, адаптованих до українських реалій, є однією з ключових проблем сучасної педагогіки. Існуючі моделі часто створені на основі західних підходів, що не завжди враховують особливості національного культурного середовища, менталітет, традиції, історичний контекст. Це знижує їхню ефективність і створює бар'єри для практичного впровадження.

Важливо також відзначити, що формування міжкультурної компетентності є процесом, що триває впродовж усього професійного життя викладача. Тому в системі післядипломної освіти і безперервного професійного розвитку мають бути

передбачені курси, тренінги, семінари з питань міжкультурної педагогіки, міжкультурної комунікації та новітніх освітніх технологій. Це забезпечить підтримку викладачів у постійному оновленні знань і навичок, що відповідають вимогам часу.

Психологічний супровід студентів у процесі формування міжкультурної компетентності не менш важливий. Особистісні характеристики, мотивація, ціннісні орієнтації, рівень розвитку емоційного інтелекту впливають на успішність засвоєння міжкультурних знань і навичок. Тому освітній процес має включати елементи особистісного розвитку, сприяти формуванню толерантного ставлення до іншості, сприяти розумінню культурного різноманіття як багатства і ресурсу.

Крім того, міждисциплінарний підхід має стати наріжним каменем підготовки майбутніх викладачів іноземних мов. Об'єднання лінгвістичних, культурологічних, психологічних і педагогічних знань дозволяє формувати цілісне розуміння процесу комунікації, ролі культури у формуванні мовної поведінки та ефективних стратегій взаємодії. Це сприяє більш глибокому і всебічному розвитку професійної компетентності.

Отже, сучасні тенденції розвитку освіти вимагають суттєвих змін у системі професійної підготовки викладачів іноземних мов, що полягають у формуванні комплексної міжкультурної компетентності як ключової умови їхньої ефективної педагогічної діяльності в глобальному полікультурному світі. Це передбачає розробку і впровадження нових теоретичних моделей, методик, освітніх програм та інструментів оцінювання, які відповідали б вимогам часу та національним особливостям, а також створення умов для безперервного професійного розвитку викладачів із урахуванням інноваційних технологій і сучасних освітніх практик. Успішне розв'язання цих завдань сприятиме не лише підвищенню якості педагогічної освіти, а й формуванню відкритої, толерантної, культурно компетентної особистості викладача, здатної активно впливати на формування гармонійного міжкультурного суспільства.

Висновки. У результаті теоретичного дослідження, присвяченого проблемі формування міжкультурної компетентності у процесі професійної підготовки викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти, було з'ясовано, що міжкультурна компетентність виступає однією з ключових складових професійної компетентності сучасного викладача, зумовленою потребами глобалізованого світу, динамікою міжнаціональних комунікацій, міжнародною академічною мобільністю та орієнтацією на європейські цінності в освіті.

Доведено, що ефективне формування міжкультурної компетентності потребує системного підходу, який поєднує теоретичну підготовку студентів (оволодіння понятійним апаратом, знаннями про культуру цільової мови, соціокультурні норми,

цінності, стереотипи) з практикоорієнтованим компонентом (участь у міжкультурних діалогах, аналіз культурних конфліктів, комунікативні тренінги, навчальні ситуації тощо). Водночас міжкультурна компетентність не може формуватися поза контекстом загальної педагогічної культури та педагогічної майстерності викладача іноземної мови.

У ході дослідження було проаналізовано сучасні наукові підходи до трактування змісту міжкультурної компетентності, а також охарактеризовано її структурні компоненти: когнітивний (знання про культуру), афективний (ставлення до культурної різноманітності), поведінковий (здатність до толерантної взаємодії), рефлексивний (усвідомлення власної культурної ідентичності). З'ясовано, що наявність лише знань про культуру не гарантує наявності міжкультурної компетентності, якщо не сформовані навички міжкультурної комунікації та позитивне ставлення до «іншого».

Наголошено на тому, що проблема формування міжкультурної компетентності залишається недостатньо розробленою в контексті підготовки саме викладачів іноземних мов, хоча ця категорія фахівців є ключовою в забезпеченні міжкультурного діалогу у сфері освіти. Потребує подальшого розвитку теоретико-методичне забезпечення цього процесу, зокрема створення авторських навчальних курсів, розробка тренінгових програм, впровадження методів інтерактивного навчання з міжкультурним змістом.

Окремо підкреслено важливість інтеграції міжкультурного компонента в освітні програми з фахових дисциплін, зокрема методики викладання іноземних мов, педагогіки, лінгвокраїнознавства, практичної фонетики, граматики тощо. Лише така міждисциплінарна інтеграція забезпечить цілісне, а не фрагментарне формування міжкультурної компетентності.

Таким чином, міжкультурна компетентність має розглядатися не як додатковий компонент професійної підготовки викладача іноземної мови, а як її органічна, наскрізна складова, що визначає якість професійної діяльності, сприяє налагодженню порозуміння між представниками різних культур, формуванню культури діалогу, взаємоповаги та академічної відкритості у закладах вищої освіти.

Подальші наукові розвідки доцільно спрямовувати на створення цілісної моделі формування міжкультурної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов, експериментальну перевірку її ефективності, розроблення індикаторів її рівнів, а також на дослідження впливу цифрового освітнього середовища на динаміку міжкультурного навчання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бутова В. О. Міжкультурна компетенція у підготовці майбутніх вчителів англійської мови. 2025. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14774369>

2. Гутиряк О. І. Міжкультурна професійна підготовка майбутніх вчителів іноземної мови в інформаційному освітньому просторі. 2025. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14836515>
3. Денисова С. Погляди В. О. Сухомлинського на міжкультурну компетентність вчителя іноземних мов. *Інноватика у вихованні*. 2019. № 9. С. 339–344. URL: <https://doi.org/10.35619/iiv.v0i9.8>
4. Матвієнко О., Цзін Ч. Особливості формування міжкультурної компетентності у майбутніх вчителів іноземних мов у контексті трансформацій сучасної педагогічної освіти. *Освітньо-науковий простір*. 2025. Т. 2, № 8 (1). С. 91–103. URL: [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.8\(1\)/2.2025.08](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.8(1)/2.2025.08)
5. Пасічник О. Дидактичне обґрунтування змісту міжкультурної компетентності як компонента іншомовної комунікативної компетентності. *Ukrainian Educational Journal*. 2021. № 3. С. 35–44. URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2021-3-35-44>
6. Хало З. П. Формування міжкультурної компетентності вчителя у викладанні іноземної мови. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. 2021. Т. 1, № 3. С. 136–140. URL: <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.3.1.20>
7. Budnik A. S. Intercultural Education Of Students – Future Foreign Language Teachers. *Dialogue of Cultures – Culture of Dialogue: from Conflicting to Understanding*. 2020. P. 74–81. URL: <https://doi.org/10.15405/epsbs.2020.11.03.9>
8. Byram M. Teaching and assessing intercultural communicative competence / M. Byram. – Clevedon : Multilingual Matters, 1997. – 124 p.
9. Deardorff D. K. Identification and Assessment of Intercultural Competence as a Student Outcome of Internationalization. *Journal of Studies in International Education*. 2006. Vol. 10, no. 3. P. 241–266. URL: <https://doi.org/10.1177/1028315306287002>
10. Developing Intercultural Communicative Competence in Foreign Language Classrooms: A study of EFL learners in China / L. Liu et al. *Jurnal Pendidikan: Teori, Penelitian, dan Pengembangan*. 2022. Vol. 7, no. 8. P. 320. URL: <https://doi.org/10.17977/jptpp.v7i8.15554>
11. Fantini, A. E. Assessing intercultural competence: Issues and tools. In D. K. Deardorff (Ed.), *The SAGE Handbook of Intercultural Competence* 2009, (pp. 456–476). Thousand Oaks, CA: SAGE.
12. Gazioğlu M., Tanyeri B. Foreign Language Teachers' Intercultural Competence as a New Aspect of Professional Development. *Journal of Culture and Values in Education*. 2021. URL: <https://doi.org/10.46303/jcve.2021.3>
13. Hofstede G. *Culture's consequences: comparing values, behaviors, institutions and organizations across nations*. Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications, 2001. 596 p.
14. Iswandari Y. A., Ardi P. Intercultural Communicative Competence in EFL Setting: A Systematic Review. *rEFlections*. 2022. Vol. 29, no. 2. P. 361–380. URL: <https://doi.org/10.61508/refl.v29i2.260249>
15. Komar O., Dzhurylo A. Development of future foreign language teachers' intercultural communicative competence in the context of education globalization. *Collection of Scientific Papers of Uman State Pedagogical University*. 2024. № 2. С. 46–55. URL: <https://doi.org/10.31499/2307-4906.2.2024.306322>
16. Sercu L. Foreign Language Teachers and Intercultural Competence Teaching. Are they in Favour or Against It? Results from an International Investigation. *ITL – International Journal of Applied Linguistics*. 2006. Vol. 151. P. 15–31. URL: <https://doi.org/10.2143/itl.151.0.2015220>
17. Wierzbicka A. *English: meaning and culture*. Oxford: Oxford University Press, 2006. 328 p.
18. Zelenková A., Hanesová D. Intercultural competence of university teachers: a challenge of internationalization. *Journal of Language and Cultural Education*. 2019. Vol. 7, no. 1. P. 1–18. URL: <https://doi.org/10.2478/jolace-2019-0001>